

H kritiki „Znanstvene vsebine geografskih raziskav“ v „Geografskem obzorniku“

(Pojasnilo bralcem „Geografskega obzornika“)

V zvezi s člankoma, objavljenima v eni izmed zadnjih števil „Geografskega obzornika“, vsebujočima kritične pripombe k študijam o izrabi tal, objavljenim od strani Inštituta za geografijo Univerze v Ljubljani v „Geografskem obzorniku“ za leto 1962, se čutim odgovornega kot član redakcijskega odbora „Geografskega obzornika“, kot glavni urednik „Geografskega vestnika“ in kot tisti, ki sem z jugoslovanske strani sodeloval pri pobudi za sodelovanje s komisijo in podkomisijo Mednarodne geografske unije za kartiranje izrabe tal, pojasniti bralcem „Geografskega obzornika“ naslednje:

1. Navedena članka, ki dokaj temeljito načelnjata problem „znanstvenosti“ ali „neznanstvenosti“ raziskovalnega dela v Inštitutu za geografijo Univerze in imata posebno predzgodovino v svojem časnem diskusijskem sestanku z isto tematiko v Geografskem društvu Slovenije, sta bila objavljena, ne da bi bili o tem obveščeni vsi člani redakcijskega odbora (ki, vsaj kolikor je meni znano, že več let ni bil sklican). Če bi bil podpisani o nameri, da se ti članki objavijo v „Geografskem obzorniku“, obveščen, bi kot član redakcijskega odbora vztrajal na stališču, da se članka objavita v „Geografskem vestniku“, kjer so izšle tudi kritizirane študije, kjer bi prišle pred isti krog bralcev kakor same študije in ne bi pred mnogo širšim krogom bralcev „Geografskega obzornika“ vzbujala napačnih odnosno enostranskih vtisov. To stališče bi zagovarjal tem bolj, ker je delitev dela med obema društvenima revijama že od vsega začetka jasno začetna: „Geografski vestnik“ je znanstveno glasilo Geografskega društva Slovenije, „Geografski obzornik“ pa časopis za geografsko vzgojo in izobrazbo. Da je „Geografski vestnik“ tudi zares odprt za vse znanstvene, tudi najbolj kritične pripombe in diskusije, je najboljši dokaz ravno njegov letnik za leto 1963.

2. Če pa bi se redakcijski odbor vendar odločil za objavo teh prispevkov v „Geografskem obzorniku“, bi moral v interesu pravilnega vtisa pri bralcih istočasno zaprositi za pojasnila tudi urednike in avtorje navedenih študij, s čimer edino bi lahko bil točno reproduciran značaj omenjenega diskusijskega sestanka v Geografskem društvu.*

* Razlog, ki ga avtorja kritičnih pripomb za utemeljitev objave v „Geografskem obzorniku“ navajata pod črto, češ da nista bila povabljeni na nekakšen predvideni diskusijski sestanek s poljsko ekipo, ki je bila leta 1964 v zvezi s tem delom ponovno med nami, velja tudi osvetliti pravilno. Na

3. V zvezi s konkretnimi kritičnimi, pripombami k študijam, še posebno k diskusiji o „žitnih enotah“, (ki so po mojem mišljenju zelo na obrobju in ne v središču problema), se bodo tako oglasili avtorji študij sami.

4. Pač pa moram glede samega značaja omenjenih študij, zlasti glede načelnega očitka „neznanstvenosti“ in „deskriptivnosti“ znova pojasniti naslednje:

Osnovni nesporazum z avtorjema kritičnih pripomb je že v tem, da sta avtorja, predvsem tov. dr. M. Zagar, omenjene študije samovoljno proglasila za „reprezentančne študije“, ki naj bi — po njunem mnenju seveda s slabim uspehom — ustrezno predstavile našo geografsko znanost v mednarodnem svetu. Toda študije takega namena sploh niso imele, kar sem poudaril že v njihovem predgovoru, pa očitvidno ne dovolj jasno. Bile so sestavljene najprej v angleščini, nato pa še v slovensčini, ne kot popolne geografske študije o obravnavanih vaseh, še manj kot kak dokončni „reprezentančni“ rezultat dela Inštituta za geografijo Univerze v Ljubljani, temveč kot elaborat, sestavljen na željo in zahtevo podkomisije za kartiranje izrabe Mednarodne geografske unije za socialistične dežele, vsebujoč vzorce primerov po naprej določeni shemi. Elaborat naj bi omogočal v zvezi z mednarodno akcijo za kartiranje izrabe tal primerjavo podatkov, ki tako kartiranje dopolnjujejo, za vasi iz različnih dežel in z različnimi tipi kmetovanja. O mednarodni akciji za kartiranje izrabe tal smo ponovno že pred leti pisali v našem strokovnem in drugem tisku, pa posledaj še nihče ni te akcije proglasil za „neznanstveno“ ali celo škodljivo. Že sam angleški naziv zanjo („Land Use Survey“ ali „Land Use Inventory“) kaže, da gre za osnovno registracijo odnosno inventarizacijo gradiva, ki seveda ni cilj, temveč osnova nadaljnjega raziskovalnega

kakšen tak posebni, diskusijski sestanek tudi sam nisem bil povabljen in o njem ničesar ne vem. Vem pa, da o prihodu poljske ekipe, o razgovorih z njo in o njenem terenskem delu, niso bili obveščeni samo ožji sodelavci Inštituta za geografijo Univerze, temveč tudi vsi drugi, ki pridejo v poštev in je lahko vsakdo, ki je s Poljaki zares želel stopiti v stik, to tudi storil. Nekateri so to možnost izrabili, bodisi pri delu na terenu ali v Ljubljani, drugi pa ne. Pripomnil bi ob tej priliki še to, da bi bilo pošteno, če bi kritika tudi omenila, kolikokrat sta bila ustno ali pismeno, uradno ali neuradno, povabljeni k aktivnemu sodelovanju pri delu in izgradnji Inštituta, s čimer bi lahko najučinkoviteje prispevala k izboljšanju znanstvenosti tega dela, a sta ta vabila na žalost, ne vem v čigavo korist, dosledno odklanjala.

dela. Da je taka registracija, odnosno sistematsko zbiranje gradiva, ne samo koristna, temveč tudi nujna, tako rekoč začetna faza vsakega znanstveno-raziskovalnega dela, brez katere je tudi procese, razvoj in vzročne zveze nemogoče stvarno proučevati, je tudi znana stvar. Kajti sicer bi morali proglasiti za neznanstveno in znanosti škodljivo ter — kakor se je izrazil eden od kritikov — „truda in družbenih sredstev nevredno“, sploh vsako kartiranje (tudi na primer geološko), pa raziskovanje in inventarizacijo podzemeljskih jam, ugotavljanje in kartografsko registracijo teras, moren, glin, peskov, zbiranje etnografskega gradiva, arheološka izkopavanja, zbiranje in še posebej objavo zgodovinskih virov. Zato bi se z isto pravico avtorja kritičnih pripomb lahko lotila tudi drugih, podobnih „registracijskih“ nalog v okviru Mednarodne geografske unije, na primer priprav za izdelavo svetovne populacijske karte, dela Mednarodne komisije za nacionalne atlase in podobnih akcij ter jih proglasila kot „truda in družbenih sredstev nevredne“ ali celo „škodljive“. Naj samo na kratko pripomnim, da kritika prav dobro vešča, da dejansko proučevanje transformacij našega podeželja v Inštitutu za geografijo Univerze daleč presega te vrste registracije današnjega stanja in globoko posega v proučevanje razvoja.

M. Jeršič, dr. V. Klemenčič, J. Lojk, dr. J. Medved, M. Vojvoda:

Za objektivno in konstruktivno kritiko

V 3. številki, letnik XI, Geografskega obzornika je M. Natka pod naslovom „Za znanstveno vsebino geografskih raziskav“ objavil kritiko o „Studijah o kmetijski izrabi tal v treh vaseh Jugoslavije“, ki je bila objavljena v Geografskem vestniku, številka XXXIV, Ljubljana 1963.

Vsak znanstveni delavec ob objavi svojega dela pričakuje kritične pripombe, ki bodo trenutna ali trajna ocena njegovega dela. Kritičen pretres dela, ki ga je z vso resnostjo in odgovornostjo opravil njegov poklicni kolega ali strokovnjak sorodne stroke, mu bo dragoceno vodilo in napotilo pri njegovem bodočem ustvarjanju in znanstvenem izpopolnjevanju, mnogo bo tudi prispevalo k razvoju znanstvene misli na sploh. Prepričani smo, da je taka kritika potrebna za razvoj vsake stroke, posebno pa še za razvoj naše (geografske) znanosti, na sedanjí stopnji njenega razvoja.

Če pa je kritika v osnovi neodgovorna in pristranska, lahko s svojim podcenjevanjem ali precenjevanjem povzroči trenutno stroki, skupini ali posamezniku precejšnjo škodo. Razvoj znanosti pa bo slej ali prej dal tudi neobjektivno ocenjenemu delu tisto vrednost in pomen, ki mu pripada. Med tako neodgovorno kritiko spada tudi kritika tov. Natka.

Avtor kritike se je močno oddaljil od osnovne vsebine teksta. Svoja izvajanja je razdelil na pet poglavij. V prvem in tretjem poglavju izraža

5. Škoda je, da so omenjeni, na napačnem mestu objavljeni članki pokvarili ugoden vtis o konstruktivnosti omenjene številke „Geografskega obzornika“, h kateri je še posebno prispeval članek M. Natka „Prispevki k diskusiji o geografiji“, ki dokazuje, da se nekateri naši geografi zavedajo, da je treba postaviti na trdnjše temelje teoretične probleme geografije. Škoda je tudi, da je ta, na nepravem mestu in enostransko sproženi dokaj negativni glas o nekaterih prizadevanjih slovenskih geografov, da se vključijo v organizirano delo, zazvenel ravno v času, ko se je na VII. kongresu geografov Jugoslavije v Zagrebu, med ljudmi, ki vse naše delo presojujejo iz primerne distance in zato objektivneje, pokazala samo po sebi precej drugačna slika.

OPOMBA UREDNIKA: Dosedanja praksa urejanja Geografskega obzornika ni bila v primeru objave kritičnih prispevkov M. Zagarja in M. Natka v ničemer spremenjena. Doslej so člani uredniškega odbora s to prakso tudi soglašali. To velja tudi glede zahteve, da bi moralo uredništvo dati možnost istočasnega odgovora na kritiko.

Mnenje S. Ilešiča, da bi bilo bolje, ako bi bila kritična prispevka objavljena v Geografskem vestniku, kaže, da sta članka koristna. Torej je vse drugo manj pomembno.

svoje misli o „geografijah“, v drugem o objektu proučevanja geografije, v četrtem citira mnenja raznih avtorjev o „agrarni geografiji“ in na osnovi teh „znanstvenih“ izhodišč preide v petem poglavju na kritiko Studij in metod dela v Inštitutu za geografijo univerze.

Pustimo pri današnji diskusiji avtorja kritike „Za znanstveno vsebino geografskih razprav“ pri njegovem razglabljanju o „enotni geografiji“, „dualistični geografiji“, „GEOGRAFIJI“ in „geografijah“, saj o tem še sam ni prišel do jasnih zaključkov. Na strani 73 pa med drugim pravi: „Kaj pa so potemtakem posamezne, bolj ali manj specializirane „geografije“? Preprosto povedano: proučevanje pokrajine, kjer postavljamo v ospredje ta ali oni dominantni ali pa neprevladujoči pojav, skozi katerega gledamo „celovitost“ pokrajine. Prav gotovo se tudi vsi strinjamo, da to ni in ne more biti geografija...“ Na strani 74 pa: „Pozdraviti moramo pobudo, da so se omejile Studije na proučevanje posameznega pojava, to je izkoriščanja tal (z drugimi besedami povedano, to je že tudi specializacija v geografiji). Kajti samo v tem — v specializaciji — vidim smisel poglobljanja našega znanstvenega dela ter spoznanj o pokrajini.“

Tudi o drugem problemu o „objektihi proučevanja naše stroke“ ne mislimo danes obširneje razpravljati, čeprav smatramo, da bi bila disku-